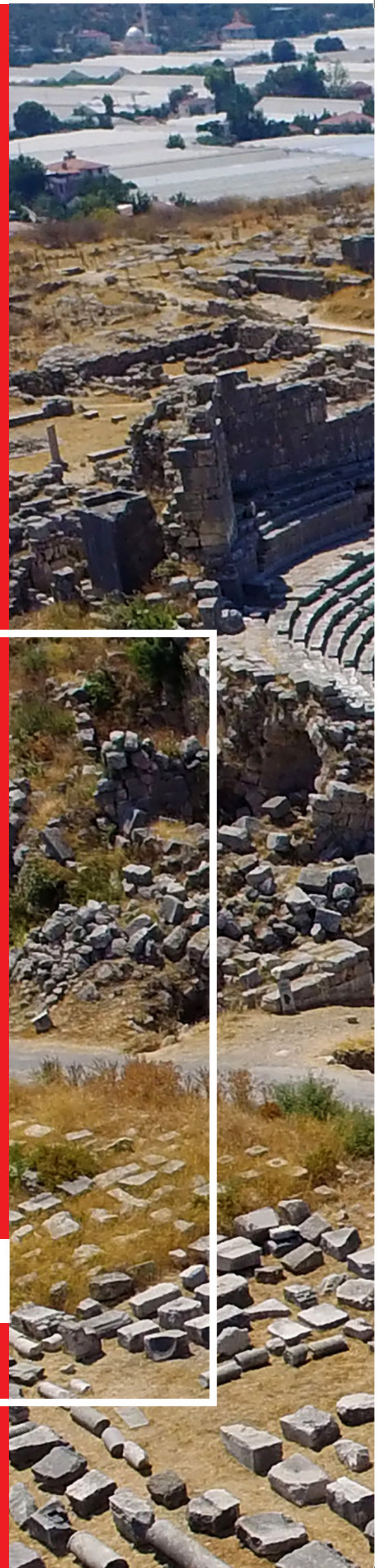

Cumhuriyet'in 100. Yılında Türkiye Arkeolojisi

**Dr. Umut GÖRGÜLÜ,
Dr. Serpil ÖZDEMİR ÖZBEY**

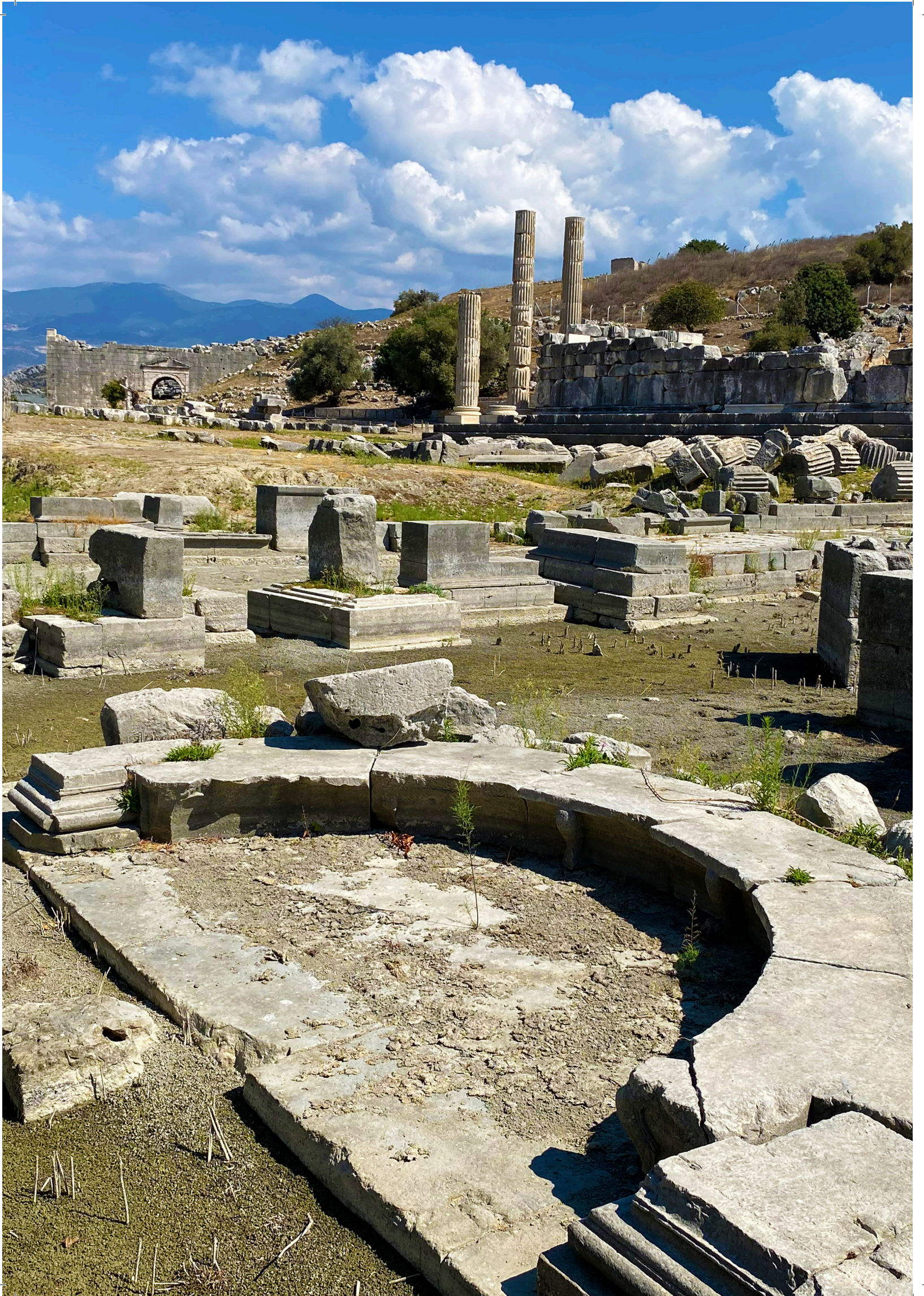
”

Derleme

Görgülü, U., Özdemir Özbey, S. (2024). Cumhuriyet'in 100. Yılında Türkiye Arkeolojisi, *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, 87, 53-69.

Cumhuriyet'in 100. Yılında Türkiye Arkeolojisi*

Turkish Archaeology in the 100th Anniversary of the Turkish Republic

Umut GÖRGÜLÜ**

Serpil ÖZDEMİR ÖZBEY***

Özet

Kültür varlıkları açısından büyük bir potansiyele sahip olan Türkiye, özellikle arkeolojik zenginlikleri ile bir hazine niteliğindedir. Bu değerlerin açığa çıkarılması, sergilenmesi, restorasyonlarının yapılarak tanıtılması ve gelecek kuşaklara aktarılması vazgeçilmez görevlerimizin başında gelmektedir.

Türkiye, sahip olduğu kültür potansiyelini daha etkin, verimli ve güçlü bir şekilde yönetmeyi sağlayacak yeni bir yapılanma süreci yaşamaktadır. Anadolu'da 19. yüzyıl ile birlikte başlayan bilimsel çalışmalar, 21. yüzyıl Türkiye'sinde çok uluslu, disiplinlerarası yöntemlerle, bilimsel açıdan kurumsallaşmış kazı ve araştırmalara dönüşmüştür. Nitelik ve sayısı artan kazı ve araştırmaların yanı sıra, bu dönemde Türk arkeolojisi adına önemli projelerin temelleri atılmış, kararlar alınmış ve bilimsel yayınlar üretilmiştir. Gelişen teknoloji ve bilimsel yöntemlerle birlikte bugün Türkiye arkeolojisi dünyada önemli bir yer edinmiştir.

Bu makalede Türkiye'de yürütülen arkeolojik çalışmaların genel bir değerlendirmesi yapılmış ve bu çalışmaların daha etkili ve verimli bir şekilde sürdürülebilmesi için yapılması gerekenlere ilişkin öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Arkeolojisi, Anadolu, Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Dönemi, Kazı.

Abstract

Türkiye, which has a great potential in terms of cultural heritage, is a unique treasure, especially in terms of archaeological remains. Unearthing, exhibiting, restoring and conserving such outstanding cultural heritage, promoting and handing them down to future generations through scientific publications are among our indispensable duties.

Türkiye is going through a reorganization process that will enable it to manage its cultural potential more effectively, efficiently and powerfully. The scientific studies that began in Anatolia in the 19th century have turned into scientifically institutionalized excavations and researches with a multinational, interdisciplinary method in 21st century Türkiye. Along with these excavations and researches, which increased in quality and number, the foundations of important projects for Turkish archaeology were launched, decisions were taken and scientific publications were produced during this era. Today, with the developing technology and scientific methods, Turkish Archaeology has gained an important place in the world.

This study aims to make a general evaluation of the archaeological studies carried out in Türkiye as the Turkish Republic celebrates its 100th anniversary and suggestions are made on what needs to be done in order to sustain these studies in a more effective and efficient manner.

Keywords: Turkish Archaeology, Anatolia, Turkish Republic, Ottoman Period, Excavation.

* Geliş Tarihi: 20 Kasım 2023 - Kabul Tarihi: 14 Aralık 2023

** Dr., Daire Başkanı, Kültür ve Turizm Bakanlığı / Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, II. TBMM Binası Yanı, Ulus/ANKARA, umut.gorgulu@ktb.gov.com, ORCID: 0000-0002-6311-828X

*** Dr., Miiize Araştırmacısı, Kültür ve Turizm Bakanlığı / Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, TBMM Binası Yanı, Ulus/ANKARA, serpil.ozbey@ktb.gov.tr, ORCID: 0009-0004-9550-3467

Giriş

Türkiye'nin sahip olduğu maddi ve manevi kültür birikimi, insanlık tarihinin en önemli dönüm noktalarının yaşandığı bir coğrafyanın ve gelmiş geçmiş tüm medeniyetlerin mirasıdır.

Türkiye toprakları, tarihin her döneminde sahip olduğu özel coğrafi ve jeopolitik konumu nedeniyle pek çok uygarlığa ve kültüre ev sahipliği yapmıştır. Bu uygarlık ve kültürler için tarihî değerlerin ortaya konulması ve tüm insanlığın ortak mirası olan kültür mirasının aydınlatılması amacıyla gerçekleştirilen arkeolojik çalışmalar da bu topraklarda iki yüzyıla yakın bir zamandır devam etmektedir. Osmanlı Dönemi'nde yasal boşlukların yanı sıra eski eser bilincinin Avrupa ülkelerine göre daha geç bir dönemde benimsenmiş olması, bazı eserlerin kaybını beraberinde getirmişse de 19. yüzyılın ortalarından başlayarak yayınlanan nizamnameler ve kurulan müzeler Osmanlı'da kademeli biçimde artan eski eser bilincini göstermektedir.

Türkiye'de arkeoloji bilimine ve arkeolojik çalışmalara verilen önem Cumhuriyet'in kurulmasıyla daha da artmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren Anadolu'nun farklı illerinde kurulan müzeler, yurt dışına arkeoloji eğitimi için gönderilen öğrenciler, üniversitelerde kurulan arkeoloji bölümleri ve sayıları her geçen yıl artan kazılarla birlikte arkeoloji tüm ülke çapına yayılmıştır.

Türkiye'de arkeoloji, 21. yüzyılın başlarından itibaren daha da büyük bir ivme kazanmış durumdadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesi ve gözetiminde yürütülen arkeolojik faaliyetlere verilen destekler ve hayata geçirilen projeler sayesinde özellikle son yirmi yıllık süreçte kazı sayıları artmış, araştırma alanları genişlemiş ve kültürel zenginliklerimiz çok daha verimli biçimde insanlığa sunulmaya başlanmıştır. Bu sürecin, Osmanlı'nın son dönemlerinde kendini gösteren eski eser bilinci ve arkeolojinin bir bilim dalı olarak saygın bir yere oturduğu Cumhuriyet'in ilk yıllarıyla başlamış olması, günümüz çalışmalarına temel oluşturması nedeniyle bu dönemlerden de bahsedilmesini gerekli kılmaktadır.

1. Türkiye'de Arkeolojinin Başlangıcı ve Gelişimi

Türkiye, kültür varlıkları bakımından çok zengin kaynaklara sahip olan ve eski çağlardan beri birçok medeniyete ev sahipliği yapan topraklar üzerine kurulmuştur. Arkeolojinin bilimsel bir araştırma disiplini haline gelmesiyle birlikte, 18. yüzyıl sonundan itibaren büyük bölümü Avrupalılardan oluşan arkeolog ve araştırmacıların en çok ilgisini çeken coğrafyalardan biri de bu topraklar olmuştur. Batılıların, kökenlerini araştırma arzusuyla birleşen koleksiyon merakı Anadolu'da arkeolojik çalışmaların başlamasına zemin hazırlamış, Osmanlı topraklarının farklı yerlerinde kazılar ve araştırmalar gerçekleştirilmeye başlanmıştır¹ (Resim: 1).

Genel olarak 20. yüzyıl başlarına kadar arkeoloji, farklı amaç ve çalışma yöntemleriyle yürütülüyor olsa bile eser odaklı bir bakış açısına sahiptir (Mutlu ve Başaran Mutlu, 2018) ve genellikle belirli yabancı devletlerce finanse edilen kazılar, sömürgecilik faaliyetleri ile iç içe geçmiş durumdadır (Bahrani, Çelik ve Eldem, 2011: s.28). Bu dönemde Osmanlı topraklarında gerçekleştirilen arkeolojik faaliyetlerin de antik mekânların doğru bir şekilde belgelenmesinden ziyade Avrupa'daki koleksiyonlara antik eser temini odaklı olduğu ve bu anlayıştan öteye gidemediği görülmektedir (Bahrani, Çelik ve Eldem, 2011: s. 25). Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıflamasının yol açtığı otorite boşluğu ve eski eser bilincinin gelişmemiş olması da, tarihi eserlerin yurt dışına çıkarılması gibi bir başka olumsuzluğu beraberinde getirmiştir (Polat ve İpek, 2019: s. 24-25). Bu yıllarda eski eserlerin tek taşıyıcısı olma iddiasıyla Avrupa'nın pek çok müzesi, bu topraklarda elde edilen kıymetli eserlerle doldurulmuştur (Arsebük 1983: s. 66).

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde, modernleşme ve batılılaşma aracı olarak görülmesiyle de bağlantılı olarak arkeolojik faaliyetlere başlanmış ancak bu çalışmalar uzun süre yalnızca tarihi eser

1 C. Texier'in Boğazköy/Hattuşa'da (1834), W. C. Hamilton'ın Alacahöyük'te (1835), C. T. Newton'ın Bodrum Mausoleum'da (1857), J. T. Wood'un Ayasuluk'ta (1864), H. Schliemann'ın Troya'da (1871), O. Rayet'in Miletos, Magnesia ve Priene'de (1872), C. Humann'ın Pergamon (1878) ve Priene'de (1895), Osman Hamdi Bey'in Nemrut (1883) ve Sayda'da (1887), W. Dörpfeld'in Troya'da (1893), O. Benndorf'un Ephesus'ta (1895), G. ve A. Körte kardeşlerin Gordion Tümülüsü'nde (1900), J. Garstang'ın Sakçagözü'nde (1907) ve H. C. Butler'ın Sardis'te (1910) gerçekleştirdiği kazılar bu çalışmalar arasında yer almaktadır (Bayram, 2008: 8).

toplayıcılığı ile sınırlı kalmıştır. Eski eser bilincinin gelişmesi, bir süre sonra müzecilik faaliyetlerini de beraberinde getirmiş ve bu konudaki en somut adımlar 19. yüzyıl ortalarında atılmıştır. Eski silahların muhafaza edilmesi için kullanılan Aya İrini Kilisesi, Sultan Abdülmecit Dönemi'nde Ahmet Fethi Paşa tarafından Mecma-ı Eslihaî Atika ve Mecma-ı Âsârî Atika olmak üzere iki bölüm hâlinde müzeye dönüştürülmüştür. Zamanla eser sayısının artması ve Aya İrini Kilisesi'nin rutubetli ortamı nedeniyle silahlar dışında kalan eserler Çinili Köşk'e taşınmıştır. Müze Müdürlüğüne ise 1872 yılında Alman F. A. Dethier, onun ölümü üzerine de 1881 yılında Osman Hamdi Bey atanmıştır (Çakmak, 2019: s.172-173).

19. yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu'nda arkeolojik eserlere ilişkin ilk nizamnamelerin de çıkarıldığı dönemdir. Devlet ve eski eserlerle ilgilenen yabancılar arasındaki ilişkileri yasal zemine oturtmaya hizmet eden (Shaw, 2004: s. 201) bu nizamnamelerden ilki olan 1869 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi'nde müzelere eser temini belli bir kurala bağlanmıştır. Eski eserlerle ilgili ikinci nizamname 1874 tarihlidir. Bu nizamnameye eklenen maddeler ile arkeolojik kazılar için birtakım esaslar getirilmiştir. Ancak kazılarda ele geçen eserlerin yurt dışına çıkarılması tam anlamıyla yasaklanmamıştır. Nizamnameye göre kazılarda çıkan eserlerin üçte biri kazı yapana, üçte biri arazi sahibine, üçte biri de devlete ait olacaktır (Yücel, 1999: s. 41). 1884 tarihli nizamname, içeriği itibarıyla daha kapsamlı ve devletin eserler üzerinde hak sahipliğini daha çok hissettirdiği bir düzenlemedir. Eski eserlerin devlet malı olması ve yurt dışına çıkarılmayacağı esasına dayanan bu nizamnameye değinirken, Osmanlı İmparatorluğu'nda eski eserlerin önemini anlayabilecek nitelikli uzmanların olmadığı bu dönemde, aydın bir kişiliğe sahip Osman Hamdi Bey'in nizamnamenin yürürlüğe konulması sürecinde oynadığı role de özel olarak değinmek yerinde olacaktır. Müze-i Hümayun müdürü olarak; Bergama, Lagina, Alabanda, Rakka, Boğazköy, Alacahöyük, Rodos gibi birçok yerde kazı yaptıran ve yöneten; devletin arkeolojik buluntular üzerindeki hakkını savunan Osman Hamdi Bey, çıkartılmasına ön ayak olduğu 1884 tarihli nizamname ile Osmanlı İmparatorluğu'nda kaçak kazı ve kaçakçılık faaliyetlerinin tamamen önüne geçmeye çalışmıştır. Gelecek dönem ihtiyaçlarına cevap verebilecek özellikteki bu nizamnamenin bazı maddelerinde 1906 yılında bazı değişiklikler yapılmış, bu durumu ile

Cumhuriyet Dönemi'nde de 1973 yılına kadar yarım yüzyıl kullanılmış ve bugün yürürlükte olan 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na temel oluşturmuştur (Yegül, 2010: s. 93).

Osman Hamdi Bey'in katkılarıyla daha sistematik bir temele oturan ve eski eserleri sahiplenici bir tutuma bürünen Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarındaki gelişmeler Cumhuriyet'in ilk yıllarında büyük bir ivmeyle artarak devam etmiştir. 1920 yılı gibi erken bir dönemde, görevleri arasında "yeni müzelerin açılması, eskilerinin modernleştirilmesi" olan Hars Müdürlüğü kurulmuş ve bu müdürlük yerini 1926 yılında "Müzeler Müdürlüğü"ne bırakmıştır.

Türk Arkeolojisi, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte "Türkiye Cumhuriyeti'nin Temeli Kültürdür" diyen Mustafa Kemal Atatürk'ün hem özel ilgi ve desteğiyle hem de Anadolu'yu ve Türk milletini hak ettiği konuma getirmek gayesi doğrultusunda bir atılım sürecine girmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, henüz ilk yıllarından itibaren tüm kurumları ile arkeolojiye destek vererek Türk arkeolojisinin gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Bu yıllarda Anadolu'da arkeolojik kazılara ağırlık verilmesinin nedenlerinden biri de Türk milletinin kökenlerinin bu topraklar olduğuna yönelik teorileri bilimsel temellere dayandırmaktır. Arkeolojik çalışmalara büyük önem verilmiş, kazıların sayısı yıldan yıla artmış, yayınlar yapılmış, pek çok şehirde müzeler açılmıştır (Özdoğan, 2012: s. 197). Ayrıca Mustafa Kemal Atatürk'ün desteği ile aralarında Ekrem Akurgal ve Jale İnan gibi isimlerin de yer aldığı öğrenciler yurt dışına gönderilmiş, bu öğrenciler ülkeye bilim insanları olarak dönerek üniversitelerde arkeoloji kürsülerinin başına geçmiş, Ankara ve İstanbul üniversitelerinde kurulan arkeoloji bölümleri ile yeni öğrenciler yetiştirilmiş ve Anadolu'nun farklı yerlerinde kazılar gerçekleştirilmiştir (Özgünel, 1986: s. 900)². Ankara

2 Cumhuriyetin ilk yıllarında çağdaş kültür projesinin bir parçası olarak Türkiye'nin hemen hemen her yerinde yerli ve yabancı bilim adamları tarafından gerçekleştirilen kazı çalışmalarıyla karşılaşılar: İlk büyük Türk kazısı H. Z. Koşay ve R. O. Arık başkanlığında Ahlatlıbel (1933), Trakya Tümülüsleri Kazısı (1936), Eti Yokuşu (1937) ve Alacahöyük'te (1935) (İnan, 1938) başlatılmıştır. Bu çalışmaları K. Kökten başkanlığındaki Antalya Karain (1946) (Kökten, 1947), A. M. Mansel başkanlığındaki Perge (1946) (Mansel, 1946) ve Side (1947) (Mansel, 1947); B. Alkım başkanlığındaki Karatepe (1947) (Alkım, 1948); T. Özgüç başkanlığındaki Kültepe (1948) (Özgüç ve Özgüç, 1948), ve Altıntepe'de Urartu Kalesi (1959) (Özgüç, 1961); K. Bittel, H. Çambel ve A. M. Mansel başkanlığındaki Fikirtepe (1952) (Özdoğan, 1983: 401-411); J. Mellart başkanlığındaki Hacılar (1957) (Mellaart, 1970) ve

Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ile Türk Tarihi Kurumu'nun kurulması, Türk Tarih Arkeoloji ve Etnografya Dergisi ile Belleten Dergisi'nin yayınlanmaya başlaması da arkeolojinin bir bilim dalı olarak saygın bir yer edinmesi ve Türk arkeolojisinin ilerlemesine katkı yapan gelişmeler arasında sayılabilir.

2. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2003-2023 Yılları Arasında Arkeolojik Çalışmalara Yönelik Faaliyetleri

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından, kültürel mirasımızın araştırılması ve ihyası noktasında özellikle son 20 yılda büyük atılımlar yapılmıştır. Bu kapsamda, 2000'li yılların başlarından itibaren arkeolojik kazı ve araştırmalarda yeni politikalar oluşturulmaya başlanmış; bu yeni politikalar ve değerlendirmelerle Türk arkeolojisi ve ülkemizin yararına adımlar atılması amaçlanmıştır. Bu yeni dönemle birlikte, her yıl kazı ve araştırma sayılarının artırılmasının yanı sıra, devam eden kazıların kazı evi ve depolarının şartları iyileştirilmeye çalışılmış, üniversiteler ve farklı kuruluşlarca da desteklenen, antropoloji, sanat tarihi, jeoloji, nümismatik, epigrafya ve paleocoğrafya gibi farklı alanlardan uzman bilim insanlarının da yer aldığı ekiplerden oluşan, daha nitelikli kurumsallaşmış kazıların gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir.

Bu kapsamda, 2003 yılında 56 adet olan Bakanlar Kurulu Kararlı (BKK) Türk kazısı sayısı, 2023 yılında 160'a çıkartılmıştır (Grafik: 1) (Tablo: 1). 2003 yılında 39 adet olan müze kazısı, 2023 yılında 55'e; 2003 yılında 65 adet olan müze kurtarma kazısı, 2023 yılında 138'e; 2003 yılında 51 adet olan Türk yüzey araştırması, 2023 yılında 109'a çıkartılmıştır (Tablo:1).

Çatalhöyük (1961) (Mellaart, 1961: s. 49-52); K. Erim başkanlığındaki Afrodisias (1961) (Erim, 1961: 26-29); N. Özgüç başkanlığındaki Acemhöyük (1962) (Özgüç, 1964) ve Samsat (1978) (İzmirligil, 1981: 345) ve H. Çambel ve J. Braidwood'un başkanlığındaki Çayönü (1964) (Çambel ve Braidwood: 1-64) kazıları izlemiştir (Resim: 2). Doğu Anadolu uygarlık tarihini ortaya koyan ve 1968 yılında başlayan Keban Barajı Projesi, Türk arkeolojisinin çağdaşlaşmasının yolunu açmıştır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin girişimiyle gerçekleşen proje; kapsamlı, çok yönlü ve çok uluslu bir şekilde yürütülmüştür. D. French'in Aşvan (French ve Mitchell, 1972), U. Esin'in Tepecik (Esin, 1969) ve H. Hauptmann'ın Norşuntepe (Hauptmann, 1976) kazıları da proje kapsamında ön plana çıkan ve Türkiye arkeolojisine yeni kazı, araştırma, değerlendirme ve disiplinler arası çalışma alışkanlığını kazandıran arkeolojik faaliyetlerden olmuştur.

Aynı zamanda 2023 yılı içerisinde 49 sondaj kazısı gerçekleştirilmiştir. Yerli ve yabancı bilim insanlarının ve müze müdürlüklerinin başkanlığında gerçekleştirilen arkeolojik yüzey araştırması, kamu yatırım alanları kazıları, sondaj kazıları, temizlik çalışmaları ve jeofizik-jeoradar çalışmaları ile birlikte 2023 yılı itibarıyla gerçekleştirilen arkeolojik faaliyetlerin sayısı 700'ü aşmış bulunmaktadır.

Tablo: 1. Kültür ve Turizm Bakanlığı Tarafından İzin Verilen Kazı ve Araştırmalara İlişkin 2003-2023 Yılları Sayısal Verileri

YIL	Bakanlar Kurulu Kararlı Türk Kazıları	Bakanlar Kurulu Kararlı Yabancı Kazılar	Müze Kazıları	Müze Kurtarma Kazıları	Türk Yüzey Araştırmaları
2003	56	36	39	65	51
2004	56	37	33	55	52
2005	63	37	30	85	66
2006	71	39	30	136	72
2007	86	44	62	108	70
2008	92	43	37	110	77
2009	98	48	30	109	76
2010	111	40	5	148	84
2011	120	43	6	144	83
2012	116	39	47	151	84
2013	109	34	65	162	85
2014	117	36	44	175	82
2015	120	36	54	209	86
2016	112	29	59	192	101
2017	118	32	59	180	125

Türkiye, sualtı kültür mirası açısından da dünyada önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle sualtı kültür zenginliklerinin tespit edilmesi, belgelenmesi ve korunması çalışmaları büyük önem arz etmektedir. Su altında bulunan ve 2863 sayılı yasa kapsamında korunması gerekli alanların muhafazası ve bu kapsamda belirlenen alanlarda, özellikle de batıklarda araştırmalar şeklinde başlayan; 2016 yılından itibaren kazıların da dahil edildiği sualtı arkeolojik faaliyetleri 2023 yılında 5 adet kazı ve 5 adet araştırma şeklinde gerçekleştirilmiştir (Tablo: 1) (Resim: 4). Ayrıca 2011 tarihinden bu yana büyük çoğunluğu kıyı müzelerinden oluşan uzman personele dalış becerisi kazandırmak için eğitimler verilmiş ve 80'in üzerinde uzman personel

Sualtı Arkeolojisi Sertifikası edinmiştir (Web: 1) (Resim: 5).

Kültür ve Turizm Bakanlığınca kazı çalışmalarına sağlanan maddi desteğin yanında, 21. yüzyıl şartlarına uygun, teknik araç gereç ve yöntemlerin kullanımını sağlamaya yönelik çalışmalar ve destekler de gerçekleştirilmektedir. 2003 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından sağlanan maddi destek 1 milyon 668 bin 154 TL iken; 2023 yılı sonunda arkeolojik kazı ve restorasyon çalışmalarına sağlanan destek miktarı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yatırım Programı ve Cari Bütçesi, Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü, Türk Tarih Kurumu, Kamu Kurum Kuruluşları ve özel sponsorluk desteklerinin yanı sıra kazı çalışmalarında görevli personellerin giderleri ile birlikte 1 milyar TL'yi aşmıştır.

2. 1. Arkeolojik Kazıların Yıl Boyu Desteklenmesi Projesi

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte Türk tarihini belgelere dayandırma amacıyla kurulan ve Atatürk'ün direktifleriyle 1930'lu yılların başında Alacahöyük'te kendi imkân ve personelleriyle ilk arkeolojik kazılarını gerçekleştiren Türk Tarih Kurumu, kazı çalışmalarına her dönem maddi destek sağlamıştır.

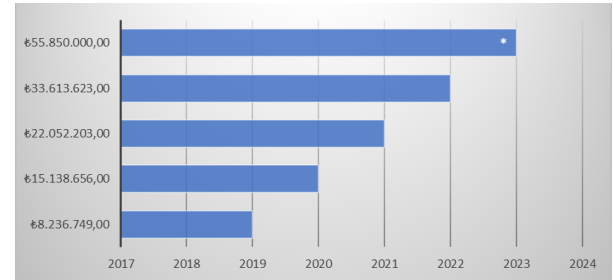
Anadolu tarihini ve kültürünü ortaya koymak amacıyla, 664 Sayılı Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 11'inci maddesinin d bendi, Türk Tarih Kurumu'na, "*Türk tarihi ve Türkiye tarihini aydınlatmaya yarayacak belge ve malzemeyi toplamak, arşiv ve dokümantasyon merkezleri kurmak, niteliği belirlenen belge ve malzemeyi elde etmek için gerekli araştırmaları, incelemeleri, kazıları yapmak ve yaptırmak*" görevini vermiştir (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 2006: s.10-11).

Bu bilinçle, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu ile Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arasındaki işbirliği sonucu ortaya çıkan bir çalışma ile Kültür ve Turizm Bakanlığı ve ilgili kazı başkanlıkları arasında arkeolojik kazı çalışmalarının yıl boyunca sürdürülerek etkin ve verimli hale getirilmesi projesi kapsamında "Arkeolojik Kazıların Yıl Boyu Desteklenmesi Protokolü" imzalanmıştır (Web: 2) (Resim: 6). Söz konusu proje

kapsamında, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yürütülen arkeolojik kazı çalışmalarının yıl içinde daha uzun süreli gerçekleştirilebilmesi ve sayıca nitelikli ekiplerden oluşturularak çalışmaların daha verimli hale getirilmesi, arkeolojik kazılar konusunda yetmiş uzman personelin kapasitesinin artırılmasına katkı sağlanması, Anadolu tarihi ve kültürünün daha yakından ve detaylı araştırılarak bilgi ve yayın üretilmesine katkıda bulunularak geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Kapsamı her yıl genişletilen proje; arkeoloji, sanat tarihi, antropoloji, epigrafi ve restorasyon alanlarında çok sayıda uzmana ve işçiye istihdam olanağı sağlamıştır. 2019 yılında 20 kazı çalışmasıyla başlanılan projede kazı çalışmalarının sayısı her yıl artmış ve 2023 yılında 133 kazıya ulaşmıştır. Beşinci yılındaki bu projeye arkeolojik çalışmalara ivme kazandırılmış; kazıların yaz aylarıyla sınırlı kalması engellenmiş, iş yapma hacminde yüzde 65'e ulaşan bir artış gözlenmiştir.

Grafik: 2. Türk Tarih Kurumu'nun 2019-2023 Yıllarında Arasında 12 Aylık Kazı Çalışmalarına Verdiği Mali Destekler³

Ayrıca, 12 aylık proje kapsamında çalışmaların daha hızlı ve etkin şekilde sürdürülebilmesi, alanında uzman bir kadronun varlığını zaruri bir ihtiyaç haline getirmiştir. Bu çerçevede, 2020-2021 yıllarında, yıl boyunca sürdürülecek kazı çalışmalarında görevlendirilmek üzere 308 personel alımı yapılmıştır (Grafik: 3) (Resim: 7).

Yıl boyunca süren arkeolojik kazı faaliyetleriyle çok disiplinli çalışma ortamı sağlanmış; arkeolojik verilerin daha hızlı ve verimli şekilde gün yüzüne çıkarıldığı ve neticesinde mevcut alanda ziyaretçi ilgisinde bir artış meydana geldiği görülmüştür. 2019 ve 2020 yılı çalışmalarında görev alan uzmanlar, aktif kazı süreci yanında eski eserlerin tasnif, belgeleme, yayın gibi

3 (*) 2023 yılı öngörüştür.

çalışmalara doğrudan katkıda bulunmuşlardır ve bu sayede çalışmaların sonuçlarına ilişkin yayınlarda da ilerleme kaydedilmiştir

Arkeolojik Kazıların Yıl Boyu Desteklenmesi Projesi ile tecrübe edilen başarı sonucunda, 2023 yılında “Geleceğe Miras Projesi” hayata geçirilmiş, yabancı bilimsel heyetler tarafından yürütülen kazı çalışmaları bu projeye dâhil edilmiştir. Söz konusu kazılarla ilgili koordinasyonu sağlamak üzere Türk bilim insanlarından birer koordinatör kazı başkanı atayarak çalışmaların ivmesinin artırılması hedeflenmektedir. Efes ve Hierapolis antik kentleri ile başlanılan çalışmaların, Bergama, Afrodisyas, Sardes, Sagalassos ve Hattuşa'nın da aralarında olduğu 18 arkeolojik alanda daha sürdürülmesi planlanmaktadır.

2. 2. Neolitik Çağ Araştırmaları/ Taş Tepeler Projesi

Türkiye'deki arkeolojik araştırmaların sayısındaki hızlı artış, Anadolu uygarlık tarihinin anlaşılması için yeni bilgilerin ortaya çıkmasını sağlamış, bu da Anadolu arkeolojisinin yerli ve yabancı birçok araştırmacının gündemine girmesini sağlamıştır. Neolitik Çağ Araştırmaları / Taş Tepeler Projesi bu tarz çalışmalara örnek gösterilebilecek nitelikte bir çalışmadır. Söz konusu proje sayesinde, Göbeklitepe ve benzeri noktalarda gerçekleştirilen kazı ve araştırmalarla Neolitik Dönem'in farklı bulgularla yeniden değerlendirilebileceği, bu döneme ilişkin onlarca soruya yeni cevaplar bulunabileceği ve bu dönemin daha iyi okunabileceği, çalışmaların bilimsel açıdan çarpıcı sonuçlar sağlayabileceği düşünülmektedir. Proje kapsamında 8 ayrı üniversitenin dâhil olduğu 12 yurt içi paydaş kurum ve kuruluş ile iş birliği yapılmaktadır. Yurt içi ve yurt dışı paydaşlar ve iş birlikleri bağlamında bakıldığında bu proje, Türkiye'de yapılmış en büyük ve kapsamlı arkeolojik kazı ve araştırma projesi ya da projeler grubu olacak niteliktedir. Proje süreci ve sonrasında “Taş Tepeler” markası ile Şanlıurfa başta olmak üzere Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Anadolu ve dünya çapında yeni bir kültürel destinasyonun ve emsalsiz bu kültürel hazinenin başta Anadolu ve yakın coğrafyası ile dünyanın ilgisine sunulması düşünülmektedir.

Proje, önemli keşifleri de beraberinde getirmiştir. 2023 yılında, Göbeklitepe/Karahantepe, Sefertepe, Gürcütepe, Sayburç, Çakmak Tepe, Harbetsuvan, Biris Mezarlığı/Söğüt Tarlası ve Mendik Tepesi olmak üzere 8 arkeolojik alanda yapılan çalışmalarda tarih öncesi arkeolojisi açısından dünya ölçeğinde önemli keşifler gerçekleştirilmiştir. Bu keşifler arasında son yılların en çarpıcı sonuçları Göbeklitepe ve Karahantepe'de bulunan insan ve hayvan heykelleridir. Göbeklitepe'de açığa çıkarılan yabani domuz heykeli, bu döneme tarihlenen ilk boyalı heykel özelliği taşıırken; Karahantepe'de açığa çıkarılan yaklaşık 2.30 m yüksekliğinde, oturur vaziyetteki heykelde ölü bir insanı çağrıştıran kaburga, omurga ve omuz kemiklerinin vurgulandığı görülmüştür. Gerçekçi yüz ifadesi ile bu heykel tarih öncesi sanatın en etkileyici örneklerinden biri olmaya adaydır (Web: 3) Aynı şekilde Iısu Barajı Kurtarma Kazıları kapsamında araştırılan, Körtik Tepe (Özkaya vd., 2015), Hasankeyf Höyük (Uluçam ve Eliüşük, 2018: s. 363-391) ve Gusir Höyük kazıları (Çiler ve Algül, 2013: s. 290-98; Karul, 2020: s. 76-78) dünyanın en eski köylerinin Anadolu'da olduğunu ortaya koymuş; bu kültürler, beklenenden çok daha görkemli kalıntıları ile tüm dünyada tanınır hale gelmiştir. Nitekim Fırat Havzası üzerindeki Göbeklitepe, anıtsal yapı kalıntılarıyla olduğu kadar tarih öncesinin sembolik dünyasını yansıtan eşsiz kalıntıları ile de tüm dünyanın ilgisini Türkiye'ye çekmiştir. Göbeklitepe'nin UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınması bu ilgiyi daha da artırmıştır (Web: 4).

2. 3. Türkiye Kazı ve Araştırma Yönetim Portalı Projesi

Bilgi toplumu ve kendisini meydana getiren süreçlerin etkisiyle artık kamu yönetimlerinde geleneksel devlet anlayışından yeni kamu yönetimi anlayışlarının bir uzantısı görünümünde olan elektronik devlet (e-devlet) modeline yönelik söz konusudur (Gür ve Yıldız, 2022: s. 3). Bu kapsamda, Kültür ve Turizm Bakanlığı, arkeolojik kurum hafızasının elektronik ortama taşınabilmesi ve arşiv verilerinin daha güvenli ve yönetilebilir bir yapıda muhafaza edilebilmesi adına “Türkiye Kazı ve Araştırma Yönetim Portalı Projesi”ni hayata geçirmektedir. Proje ile coğrafi bilgi sistemi altyapısı ile desteklenebilen, süreç yönetimi yapabilen rapor, veri, analiz, grafik ve raporlama yapabilen, veri akışı sağlanabilen, arkeolojik kazı, araştırma ve su altı başvuruları ile diğer işlemlerin çevrimiçi olarak yapıldığı bir sürecin hayata geçirilmesi amaçlanmaktadır.

2. 4. Türk-İslam Dönemi Kazı ve Araştırmaları

Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde ve Anadolu kültürlerini gün yüzüne çıkartma amaçlı gerçekleştirilen projelerden bir bölümü; Türk-İslam Dönemi'ne ait taşınmaz kültür varlıklarının niteliklerinin tanımlanması, ait oldukları dönemin ve toplulukların belirlenmesi, ilişkili kültür çevrelerinin ve kaynaklarının ortaya konması, bunları meydana getiren toplulukların yerleşme alanları ve bunlara ait maddi izlerin tespit edilmesi, bölgenin tarihinde karanlıkta kalan dönemlerin maddi kültür varlıkları yolu ile ortaya çıkarılması ve alanların koruma altına alınması amaçlarıyla gerçekleştirilen Türk-İslam Dönemi konulu çalışmalardır. Stratejik konumu itibarıyla tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapan Ahlat'ta gerçekleştirilen "Ahlat Selçuklu Meydan Mezarlığı ve Eski Ahlat Şehri Kazıları" da bu çalışmalardan biridir. Selçuklu Meydan Mezarlığı'nda yapılan çalışmalar neticesinde mezarlık alanında yer alan birçok şahide ve sandukanın üzerlerinde yer alan kitabe ve yazı kuşakları çözümlenmiş, mezarlık alanında 2011 yılından günümüze kadar yapılan kazı ve restorasyon çalışmaları sonucunda toplamda 4450 adet mezar taşında restorasyon, konservasyon ve epigrafi çalışmaları tamamlanmıştır (Resim: 9).

İlerleyen dönemde "Türk-İslam Dönemi Mezarlıkları, Mezar Taşları, Kitabeler, Yazıtlar, Yayın, Kazı ve Araştırma Projesi"nin hayata geçirilmesi planlanmaktadır.

2. 5. Anadolu'nun Kaya Anıtları ve Yazıtları Projesi

Anadolu'nun kültürel zenginliklerinin tespiti ve kayıt altına alınarak bilim dünyasına kazandırılması ve koruma altına alınması gibi amaçlarla hayata geçirilen bir diğer proje "Anadolu'nun Kaya Anıtları ve Yazıtları Projesi"dir. Proje kapsamında, Türkiye'de bulunan kaya anıtları ve yazıtlarının kataloglanması, 3D taraması ve kayıt altına alınarak belgelenmesine yönelik olarak çalışmalar yapılması planlanmaktadır (Resim: 10).

2. 6. Uluslararası Sempozyum, Çalıştay ve Konferanslar

Kültürel mirasımıza önemli katkılar sağlayan ve insanlık tarihine ilişkin bulgular sunan kazılardan elde edilen sonuçların paylaşılması adına Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 1979 yılından beri her yıl kesintisiz olarak Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu düzenlenmektedir. Toplantı bildirimleri, 1980 yılından itibaren kesintisiz olarak yayınlanmaktadır ve tüm dünyada belirli bir alanda resmi bir kurum tarafından gerçekleştirilen en uzun süreli sempozyum olması nedeniyle büyük bir öneme sahiptir. 1983 yılından itibaren, yüzey araştırmaları sonuçları da toplantıda ayrı bir bölüm halinde ele alınmış ve yayınları 1984 yılından itibaren yapılmaya başlanmıştır. 1985'de Arkeometri Sonuçları da toplantıda ayrı bir seksiyon halinde yer almış ve bu tarihten itibaren yeni bir seri halinde yayınlanmıştır (Özdoğan ve Başgelen, 2013: s. 15). Her yıl, bir önceki yılın sempozyumunda sunulan bildirimlerin yayınlanması ile ülkemizde gerçekleştirilen arkeolojik çalışmalara ilişkin bilimsel bir arşiv oluşturulması sağlanmaktadır⁴ (Resim: 11).

Ayrıca, arkeolojik kazı ve yüzey araştırmalarının daha verimli, bilimsel niteliklere uygun ve tam koordineli olarak yürütülmesini teminen her yıl değerlendirme ve istişare toplantıları, çalıştaylar, eğitim faaliyetleri ve konferanslar organize edilmektedir (Resim: 12).

2. 7. Yurt Dışı Eğitim Programları

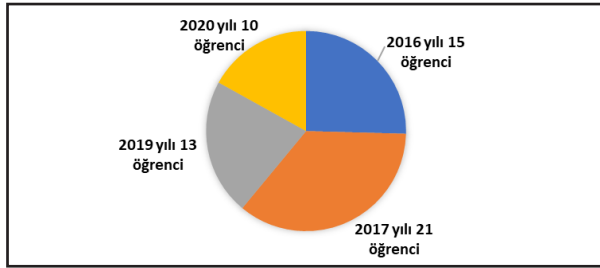
Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde, arkeolojik çalışmaları bilimsel amaçla yürüten çok az sayıda araştırmacının olması, bu dönemde kültürel miras bilincinin oluşmamasının nedenlerinden biri olarak gösterilebilir. Cumhuriyet'in ilanından sonra Halet Çambel, Ekrem Akurgal, Sedat Alp gibi Türk arkeolojisinin önde gelen araştırmacılarına burs imkânı sağlanarak yurt dışına gönderilmesi ise arkeoloji alanında yetişmiş uzman açığını kapatmanın yanında kültürel miras bilincine sahip bireylerin yetiştirilmesi bakımından da atılmış önemli bir adımdır (Özgül, 2010: s. 171).

4 Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu'nda sunulan bildirimlere <https://kvmmg.ktb.gov.tr/TR-44758/yayinlarimiz.html> adresinden erişilebilir.

Bir toplumun tarihine ve kültürel miras değerlerine sahip çıkmasının ancak kültürel miras bilincine sahip bireylerin yetiştirilmesi ile sağlanabileceği anlayışı doğrultusunda 2016 yılından itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığının ihtiyaç duyduğu arkeolog, sanat tarihçi, mimar gibi birçok meslek dalından bursiyerler seçilerek, lisansüstü eğitimini tamamlamak üzere yurt dışına gönderilmekte ve ülkemizde nitelikli uzman sayısının artırılması hedeflenmektedir (Grafik: 4). Eğitimlerini tamamlayan bursiyerlerin, Kültür ve Turizm Bakanlığının gerekli birimlerinde, çalışma alanlarına göre istihdamları sağlanmaktadır.

Grafik: 4. YLSY Yurt Dışı Lisansüstü Eğitim Programıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı Adına Yurt Dışına Gönderilen Öğrenci Sayıları

2.8. Yasal Düzenlemeler

Türkiye, arkeoloji biliminin en hızlı geliştiği ülkelerden biridir. Bu nedenle 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun verdiği yetki ve sorumluluklar kapsamında, bilimsel çalışmaların yürütülmesine ilişkin yasal düzenlemeler; gelişmelere ve ihtiyaçlara bağlı olarak, hem ilgili üniversiteler ve yabancı arkeoloji enstitüleri hem de ayırım yapılmaksızın yerli ve yabancı bilim insanlarının görüşleriyle gerçekleştirilmektedir. Son yirmi yıllık sürece bakıldığında 2005, 2009, 2011, 2013 ve 2016 yıllarında "Kültür ve Tabiat Varlıklarıyla İlgili Yapılacak Yüzeysel Araştırması, Sondaj ve Kazı Çalışmalarının Yürütülmesi"ne ilişkin yasal düzenlemeler gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu bağlamda son olarak, 2020 yılı Ocak ayında yürürlüğe konulan "Kültür ve Tabiat Varlıklarıyla İlgili Yapılacak Yüzeysel Araştırması, Sondaj ve Kazı Çalışmalarının Yürütülmesi Hakkında Yönerge" hazırlanmış (Web: 5), bu süreçte doğrudan bilim insanlarının görüşlerine başvurulmuştur.

Sonuç

Arkeolojik eserler bakımından dünyanın çok az ülkesinde rastlanabilecek bir zenginlik ve çeşitliliğe sahip olan Türkiye'de arkeolojinin kurumsallaşma süreci Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında başlamış ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasının ardından hızlanarak devam etmiştir.

Temelleri, 19. yüzyılda atılan ve o günden bu zamana kadar gelişmeye devam eden Türk arkeolojisinde özellikle son yıllarda önemli atılımlar gerçekleştirilmiş, bu atılımlar doğrultusunda her yıl kazı ve araştırmaların sayısı kadar nitelikleri de artırılmıştır. Yerli ve yabancı bilim insanlarının ve müze müdürlüklerinin başkanlığında gerçekleştirilen arkeolojik yüzeysel araştırması, kamu yatırım alanları kazıları, sondaj kazıları, temizlik çalışmaları ve jeofizik-jeoradar çalışmaları ile birlikte 2023 yılı itibarıyla gerçekleştirilen arkeolojik faaliyetlerin sayısı 700'ü; arkeolojik kazı ve restorasyon çalışmalarına sağlanan maddi destek miktarı 1 milyar TL'yi aşmış bulunmaktadır.

21. yüzyılda Türkiye'de arkeoloji alanında bir atılım sürecinin yaşanmasında yetişen yeni kuşak bilim insanlarının katkıları yanında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın destekleri ve hayata geçirdiği projelerin de büyük rolü vardır. Bu projelerin başında da şüphesiz, mali ve idari açıdan yeterli, bilimsel yönden kurumsallaşmış kazıları hedefleyen "Arkeolojik Kazıların Yıl Boyu Desteklenmesi Projesi" gelmektedir. Proje ile verilerin daha hızlı ve verimli şekilde gün yüzüne çıkarıldığı ve neticesinde mevcut alanda ziyaretçi ilgisinde bir artış meydana geldiği, eserlerin tasnif, belgeleme, yayın gibi çalışmalarında bir artış olduğu gözlenmiştir. Bir diğer önemli proje tüm dünyada Neolitik Çağ araştırmalarının en önemli ayağını oluşturan, Göbeklitepe ile Karahantepe'nin de dahil olduğu 12 alanda kazı ve araştırma çalışmalarının gerçekleştirildiği Taştepeliler Projesi'dir. Ahlat Selçuklu Meydan Mezarlığı ve Eski Ahlat Şehri Kazıları, Türk-İslam Dönemi Mezarlıkları Mezar Taşları, Kitabeler, Yazıtlar, Yayın, Kazı ve Araştırma Projesi, Anadolu tarihinin Türk-İslam Dönemi'ni aydınlatacak bir projedir. İlerleyen dönemde hayata geçirilmesi planlanan "Anadolu'nun Kaya Anıtları ve Yazıtları Projesi"nin de Anadolu arkeolojisine büyük katkı sağlayacağı muhakkaktır. Tüm bu projeler yanında,

bilimsel toplantılar, yasal düzenlemeler, eğitim çalışmaları ile 21. yüzyıl Türkiye Arkeolojisi, şüphesiz uygarlık tarihine ışık tutmaya devam edecek; kültür ve tabiat varlıklarımızın ortaya çıkarılması, korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması çalışmalarının daha büyük bir ivme kazanmasıyla da ismini uluslararası platformlarda daha geniş kitlelere duyuracaktır.

KAYNAKÇA

Alkım, U. B. (1948). Karatepe Kazısı, *Belleten*, XII/45, 241-248.

Arsebük, G. (1983). Dünden Bugüne Arkeoloji, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, I*, İletişim Yayınları, 66-75.

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Başkanlığı Strateji Geliştirme Müdürlüğü (2016). *2016 Yılı Faaliyet Raporu*, Ankara.

Bahrani, Z., Çelik, Z., Eldem, E. (2011). Giriş: Arkeoloji ve İmparatorluk, *Geçmişe Hücum Osmanlı İmparatorluğunda Arkeolojinin Öyküsü 1753-1914*, İstanbul: Salt, 15-43.

Bahrani, Z. (2015). Olmayan Geçmiş: Günümüzde Tarihi Mirasın Yokedilişi ve Silinmesi, *İstanbul Konferansı: Geçmişin Geleceği*, İstanbul, 1.

Bayram, F. (2008). *Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu'nun 30. Yılı Anısına Türkiye Arkeolojisi*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları.

Çakmak, B. (2019). Osmanlı Taşrasında Âsâr-ı Atıka Bilincinin Gelişimi: Gediz Kazasında Bulunan Eski Eserler, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 30, 172-173.

Çambel, H., Braidwood, J. R. (1980). İstanbul ve Chicago Üniversiteleri Güneydoğu Anadolu Tarihöncesi Araştırmaları Karma Projesi: 1963-1972 Çalışmalarına Toplu Bakış, *Prehistoric Research in Southeastern Anatolia*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1-64.

Altınbilek Algül, Ç. (2013). *The Lithic Assemblages of Gusir Höyük (Turkey): The Preliminary Results, Stone Tools in Transition: From Hunter-Gatherers to Farming Societies in the Near East* (Ferran Borrell, Juan José Ibáñez, Miquel Molist (Ed.)), Barcelona, s. 289-297.

Gür, Y.E., Yıldız, A. (2022). *Dijitalleşme ve Türkiye, Türkiye'de Kamu Kurumlarında Dijitalleşme*, DORA Basım-Yayın Dağıtım.

Erim, K. (1961). Aphrodisias Karia Kazıları, Birinci Devreye Ait Başlangıç Raporu, *Türk Arkeoloji Dergisi*, 17, 26-29.

Esin, U. (1969). İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Prehistorya Kürsüsü, Tepecik Kazısı 1968 Raporu, *Türk Arkeoloji Dergisi*, 29, 51-60.

French, D., Mitchell, S. (1972). Aşvan Kazıları, 1970, *Keban Projesi 1970 Çalışmaları*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 45-62.

İnan, A. (1938). Türk Tarih Kurumunun Arkeolojik Faaliyetleri, *Belleten*, II/5-6, 5-12

İzmirli, Ü. (1981). Samsat (Samosata) Su Yolu Araştırması, *IV. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 345.

Hauptmann, H., (1976): Norşuntepe Kazıları 1972, *Keban Projesi 1972 Çalışmaları*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 41-100.

Karul, N. (2020). The Beginning of the Neolithic in Southeast Anatolia Upper Tigris Basin, *Documenta Prehistorica*, 47, 76-78.

Kökten, K. (1947). Bazı Prehistorik Merkezler Hakkında Yeni Gözlemler, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, V/2, 1947.

Mansel, A.M. (1946). 1946 Perge Kazısı, *Belleten*, XI, 166-167.

Mansel, A.M. (1947). 1946 Yılı Side (Eski Antalya) Kazısı, *Belleten*, XII, 256-260.

Mellaart, J. (1961). Çatalhöyük Excavations, *Türk Arkeoloji Dergisi*, 17, 49-52.

Mellaart, J. (1970). *Excavations at Hacilar I-II*, Edinburgh.

Mutlu, S., Başaran Mutlu, M., (2018). Anadolu'da Arkeolojinin Kurumsallaşma Süreci ve Gelişimi, *Academic Knowledge*, 1/1, 64-76.

Özdoğan, M. (1983). Pendik: A Neolithic Site of Fikirtepe Culture in the Marmara Region, *Beitrag zur Alttertumskunde Kleinasiens, Festschrift für Kurt Bittel*

(Ed. R. M. Boehmer ve H. Hauptmann) Mainz, 401-411.

Özdoğan, M. (2011). *Arkeolojik Kazılar Bilimsel Çalışma mı? Toprak Hafriyatı mı?*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Özdoğan, M. (2012). *50 Soruda Arkeoloji*, İstanbul: Bilim ve Gelecek Kitaplığı.

Özdoğan, M., Başgelen, N. (2013). Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumları (1979-2013), 35 Yılın Ardından Türkiye Arkeolojisinin Gelişmesine Katkılarına Genel Bir Bakış, *Arkeoloji ve Sanat*, 143, 13-16.

Özgüç, T., Özgüç, N. (1948). A Birthplace of the Hittite Empire: The Karum of Kanesh, an Ancient Anatolian Trade-Center, *The Illustrated London News*, Dec. 18, 1948, s.701-703.

Özgüç, T. (1961). Excavations at Altıntepe, *Belleten*, XXV/98, 269-280.

Özgüç, N. (1964). *Acemhöyük Kazıları, Türk Arkeoloji Dergisi*, 20, 101-102.

Özgül, C. (1986). Cumhuriyet Döneminde Türk Arkeolojisi, *Belleten*, 198, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 895-913.

Özgül, C. (2010). Cumhuriyet Arkeolojisi ve Ekrem Akurgal Okulu, *Cumhuriyet Döneminde Geçmişe Bakış Açılırları: Klasik ve Bizans Dönemleri* (Ed. Scott Redford, Nina Ergin), İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 169-180.

Özkaya, V., Şahin, F. S., Yılmaz, S.E., Benz, M., (2015). Körtik Tepe 2014 Yılı Kazısı, 37. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, Erzurum, 1-22.

Polat, F., İpek, M., (2019). *Atatürk ve Arkeoloji*, Ankara: Tam Pozitif Matbaa, 24-25.

Renfrew, C. (1980). The Great Tradition versus the Great Divide: Archeology as Anthropology?, *American Journal of Archaeology*, 84, 297-298.

Shaw, W.M.K. (2004). *Osmanlı Müzeciliği, Müzeler, Arkeoloji ve Tarihin Görselleştirilmesi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 201.

Uluçam, A., Eliüşük, M. (2018). Hasankeyf Kazıları 2004-2017, *Batman Müzesi İlisu Barajı Kurtarma*

Kazıları, Batman: 363-391.

Ünar, Ş. (2020). Atatürk Dönemi'nde Türk Arkeolojisi, *ANASAY*, 11, 129-148.

Yegül, K.F. (2010). Akademik Dünyanın Ulvi Salonlarından Anadolu'nun Tozlu Tepelerine : Barış ve Savaş Döneminde Birinci Sardis Ekspedisyonu (1909-1926) ve Howard Crosby Butler, *Cumhuriyet Döneminde Geçmişe Bakış Açılırları: Klasik ve Bizans Dönemleri* (Scott Redford, Nina Ergin (eds.)), İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 75-122.

Yücel, E. (1999). *Türkiye'de Müzecilik*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları,

WEB KAYNAKLARI

Web 1: <https://izmir.ktb.gov.tr/TR-269308/su-altidalis-egitim-programi.html>, (Erişim: 11.11.2023).

Web 2: <https://basin.ktb.gov.tr/TR-232299/kazilar-12-aya-yayiliyor-binlerce-ek-istihdam-geliyor.html> (Erişim: 9.11.2023)

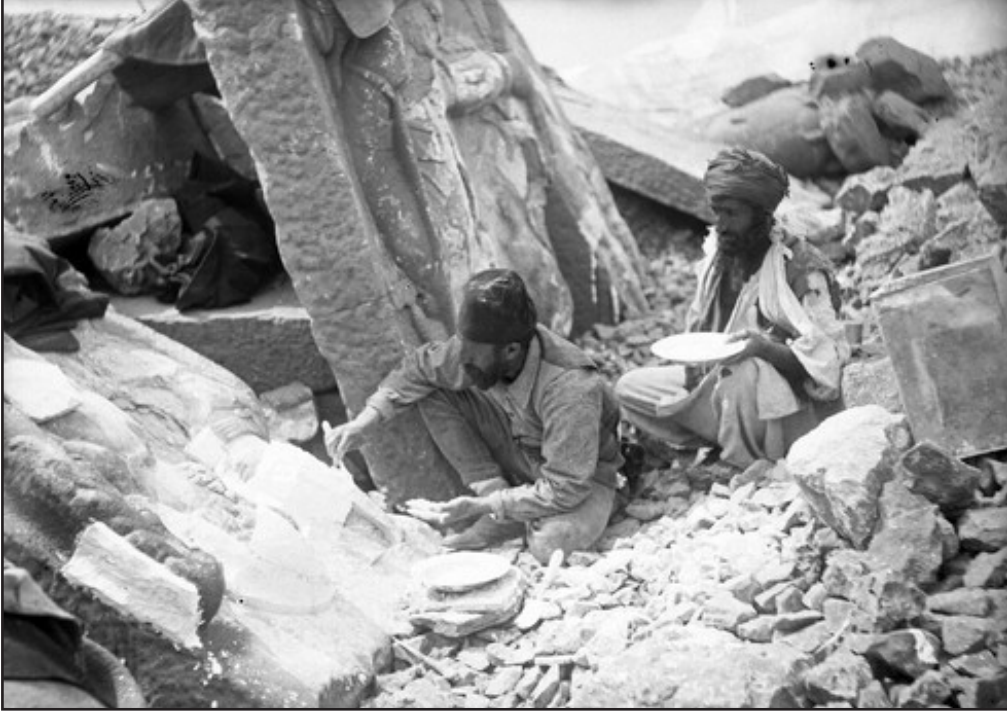
Web 3: <https://www.aa.com.tr/tr/kultur/gobeklitepe-ve-karahantepede-yeni-heykeller-bulundu/3004440>, (Erişim: 10.11.2023).

Web 4: <https://www.unesco.org/tr/home/announcementdetail/154> (Erişim Tarihi, 12.11.2023)

Web 5: <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-251757/kultur-ve-tabiat-varliklariyla-ilgili-yapilacak-yuzey-arastirmasi-sondaj-ve-kazi-calismalarinin-yurutulmesi-hakkinda-yonerge.html> (Erişim Tarihi: 09.11.2023)

EKLER

Resim 1: Osman Hamdi, 1883'teki Nemrut Dağı Kazıları Sırasında Müze-i Hümayun İçin Kabartmaların Kopyalarını Alırken

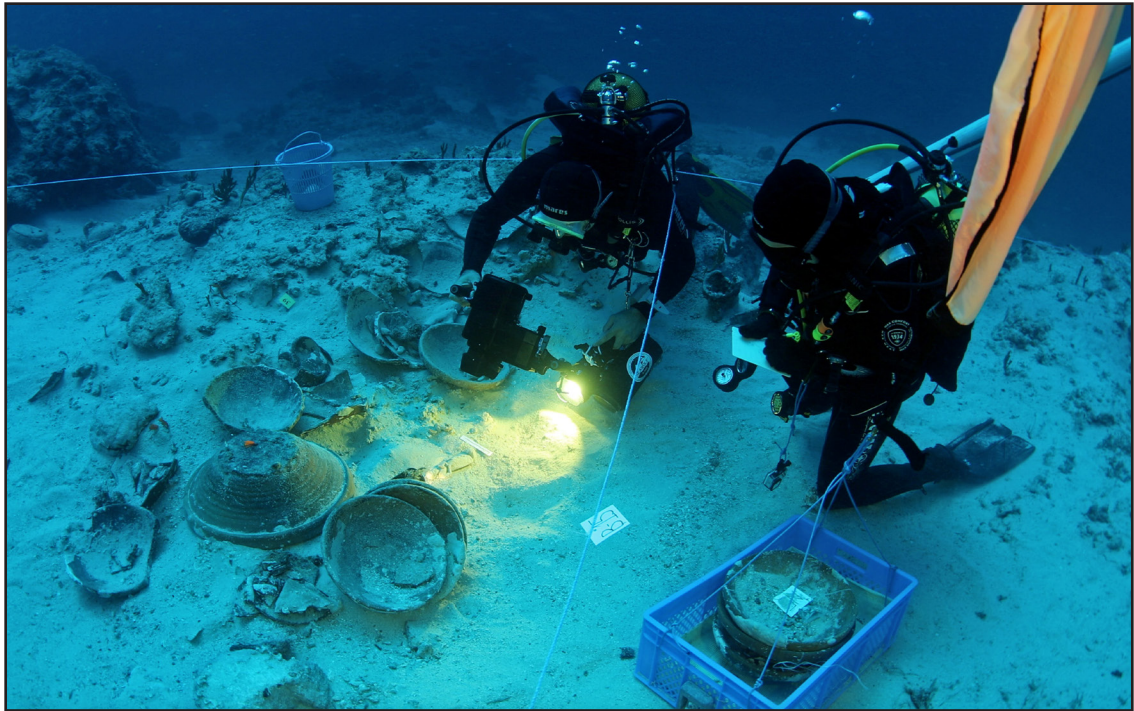

Resim 2: Cumhuriyet Dönemi Sonrası Alacahöyük Kazı Çalışmaları

Resim 3: Aizanoi Antik Kenti Çalışmaları

Resim 4: MÖ 7-6 yüzyıl Bozukkale Arkaik Batık Kazısı

Resim 5: Sualtı Arkeolojisi Sertifika Eğitimi

Resim 6: Türk Tarih Kurumu ile Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Arasındaki “Arkeolojik Kazıların Yıl Boyu Desteklenmesi Protokolü” Toplantısı

Resim 7: Patara Antik Kenti Hamam Kazısı

Resim 8: Karahantepe Kazısı İnsan Heykeli

Resim 9: Selçuklu Ahlat Mezarlığı / Bitlis

Resim 10: Şanlıurfa Yüzey Araştırması

Resim 11: 43. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu

Resim 12: Arkeolojik Kazılar Çalıştayı (2022)

Resim 13: Laodikeia Antik Kenti Batı Tiyatrosunun Açılışı

Resim 14: Kibyra Antik Kenti Tholos Nymphaeumu